

AYDINLAR DİLEKÇESİ DAVASI HALİT ÇELENK'İN SAVUNMASI (27.9.1985)

Aydınlar Dilekçesi çok sayıda aydının ortak çalışmasıyla hazırlandı, ikibin kadar insan tarafından imzalandı ve Mayıs 1984'te TBMM ile Cumhurbaşkanlığına verildi. Sıkıyönetim tarafından yayın yasağına konu oldu. Sıkıyönetim Askeri Savcılığı tarafından Ağustos 1984'çe 59 kişi hakkında dava açıldı. Bu dava Şubat 1986'da sanıkların aklanmasıyla sonuçlandı.

12 Eylül karanlığına karşı bir onurlu, cesur bir karşı çıkış olarak siyasi tarihimizde yer aldı.

Adam Yayınları bu davanın belgelerini Aydınlar Dilekçesi Davası adıyla tarafından Ekim 1986'da yayınladı.

Ankara Sıkıyönetim 1 No.lu Askeri Mahkemesi Hâkimliğine

Bu salonda önemli bir dava görülüyor. Çünkü bu dava ile "İnsan Hakları" ve "Demokratik rejim" yargılanıyor. Davanın önemi, iddianın tutarlı olmasından değil, dönemin "demokrasi" anlayışından, "Hak ve özgürlük" anlayışından kaynaklanıyor.

Gerçekte yargılanan, iddianamede adları yazılı sanıklar değil, onlar tarafından hazırlanıp imzalanan bir dilekçenin içeriği, önerdiği ve dile getirdiği düşüncelerdir. Halkımızın, yılların süzgecinden geçerek gelen demokratik özlem ve dileklerini ve çağdaş bir demokrasinin ilkelerini içeren dilekçede suç bulamayanlar, biçimsel bir dava görüntüsü altında dilekçede yer alan düşüncelerin yargılanmasını istemişlerdir.

Görmekte olduğunuz dava, ülkemizin Adalet tarihinde önemli bir yer alacaktır. Bu dava, Adalet tarihine, dönemin demokrasi anlayışının, hak ve özgürlük anlayışının bir simgesi olarak geçecektir.

Bu dava, ülkemizde, özellikle 12 Martın bir devamı olan 12 Eylül döneminin getirdiği "Hukuk anlayışı"nın bir göstergesi olacaktır.

ŞAŞIRMADIM

Gerçekten bu dava karşısında şaşırmadım.

Çünkü, dört yılı İstanbul Hukuk Fakültesinde, bir yılı stajda olmak üzere 42 yıldan beri hukuk okuyorum. Araştırıyorum, yerli ve yabancı yayınları inceliyorum, uygulamaları izliyorum. Ulaştığım sonuç odur ki, Hukuk, sınıflı toplumlarda, egemenlerin iradesinin bir yansıması olarak ortaya çıkmakta, bu iradenin bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Bir- ünlü düşün adamı ve hukukçunun savunduğu bu görüşü ben de paylaşıyorum.

2362 yıl önce Eflatun "Devlet" adlı yapıtında Trasymakhos'un diliyle şunları söylemiştir:

"Her hükümet kanunları kendi işine geldiği gibi kurar, demokratlık demokratlığa uygun kanunlar, Tyrannis Tyrannis'e uygun kanunlar kurar, ötekiler de tıpkı böyle; kanunları kurmakla kendi işine gelen şeylerin idare edilenler için de doğru olduğunu söylerler; kendi işlerine gelenden ayrılanı da kanuna, hakka karşı geliyor diye cezalandırırlar... Her şehirde kuvvet, hüküm süren unsurun elindedir." (Devlet, kitap I, s. 31)

Tarih boyunca, özel koşulların getirdiği nadir istisnalar dışında, aynı gelişmeler süregelmiştir.

Kölelik düzeni kendi hukukunu, Feodal düzen feodal hukuku, kapitalist düzen de yine kendine özgü hukuku getirmiş ve bunu egemenlerin çıkarları doğrultusunda oluşturmuş ve kullanmıştır.

Ekonomik ve giderek siyasal gücü ellerinde bulunduran sınıflar ve bunların temsilcileri, yasal düzenlemeleri kendi çıkarları doğrultusunda yapmışlar, uygulamaları bu doğrultuda yürütmüşler, yönetilen sınıf ve tabakaları bu kurallara uymak zorunda bırakmışlar ve yasalara uymayanları suçlu ilan etmişlerdir.

Böylece hukuk kuralları, egemenler tarafından bir baskı aracı olarak kullanılmıştır.

Bir incelememizde bu konuda şunları söylemiştik:

Çağımız hukuk anlayışında, kuramsal açıdan, insancıl değerlerin ilke olarak ön planda yer alması gerekir. Bu, özellikle ceza ve ceza yargılama hukuku için geçerli. İnsancıl değerleri hedef olarak ele almayan, "İnsan Hakları" nı temel saymayan bir Ceza Yargılama anlayışına "Çağdaş" gözü ile bakmak olanaksız. Bir ülkenin Ceza ve Ceza Yargılama anlayışı, o ülkenin demokrasi anlayışının bir ölçüsüdür.

Kendi kendimize hep sorduk: Hukukçuların, düşünürlerin, yazar ve sanatçıların savunageldikleri "İnsan Hakları", "İnsancıl hukuk", "Hukukun üstünlüğü" ve hukuk devleti ilkelerinin günümüzde durumu nedir? "İnsan Hakları" ve "Hukuk devleti ilkesi" yaşama geçebilmiş midir? Anayasalarda yer almasına rağmen siyasal iktidarlar bu ilkelere uymakta mıdır? "Her şey insan için, insanın mutluluğu için", "İnsan hukuk için değil, hukuk insan içindir" özdeyişleri toplum yaşamına ne oranda yansiyabilmiştir?

Devlet ve toplum yaşamında, değişik görüntülere rağmen, temelde bu ilkelere hangi oranda değer verilmekte ve saygı gösterilmektedir?

GİDERİLEMEYEN ÖZLEMLER

Ülkemizde hukukçular, Üniversite öğretim üyeleri ve demokratik ilkelere inanmış kişi ve kuruluşlar; yıllardan beri Ceza Hukuku alanında, düşünce suçlarının ceza yasasından çıkarılmasını, Ceza yasasındaki suç ve cezaya ilişkin uyumsuzlukların, dengesizliklerin giderilmesini, bu yasanın çağdaş ve demokratik bir niteliğe kavuşturulmasını, Ceza Yargılama Hukuku alanında da, İdare kolluğu (İdari zabıta) yerine Adalet kolluğu (Adli zabıta)'nın oluşturulmasını, suçların hazırlık soruşturmasının İdare'ye bağlı polis görevlilerinden alınarak C. Savcılıklarına verilmesini, böylece soruşturmanın temelini oluşturan bu aşamada hukuk eğitimi görmüş Savcılarının görev yapmasını, giderek soruşturmanın güvenceye kavuşturulmasını ve sanıklar üzerinde baskı olanaklarının en aza indirilmesini, Çapraz Sorgu sisteminin getirilmesini, savunmanın suçlama ile birlikte başlatılmasını, polisin yasadışı uygulamalarının önlenmesini vb. ısrarla istemişlerdir.

İnsan Hakları, Hukukun Üstünlüğü ve Hukuk Devleti kavramları bu kişi ve kuruluşların sürekli sloganları olmuştur.

Yurdumuzda hukukçuların ve demokrasiden yana kişi ve kuruluşların anılan özlem ve taleplerine karşın, bu dilek ve istemler göz önüne alınmak şöyle dursun, bunun tersi doğrultuda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

İnsancıl değerlere, hak ve özgürlüklere geniş oranda yer veren ve belli tarihsel koşulların bir ürünü olan 1961 Anayasası 12 Mart döneminde geriye doğru değiştirilmiş ve halkımıza tanınmış olan hak ve özgürlükler büyük çapta kısıtlanmıştır. Daha sonra 1982 Anayasası ile de 1961 Anayasası tümünden yürürlükten kaldırılmış, kişinin hak ve özgürlükleri tamamen kısıtlanmış, Yargı Erki'nin özgürlüklerle ilgili en önemli görevleri Yürütme organına devredilerek Anayasanın kabul ettiği Güçler Ayrılığı ilkesi bir kenara itilmiş ve ülkemizde demokratik bir rejimin yerleşme olanakları büsbütün sınırlanmıştır.

"...Demokratik hukuk devleti, çağdaş insan haklarını korumak ve olgulara geçirmek işleviyle yükümlüdür. Oysa 1982 Anayasası, devletin kuruluşundaki tüm organ, yetki ve görevleri söz konusu işleve ve ereğe ters düşen bir biçimde düzenlemekle kalmamış, askeri yönetim kanunlarından aktarılan ilke ve kurallarla temel hak ve özgürlükleri genel olarak ve her birini ayrı ayrı alabildiğine sınırlamış ve kısıtlamış bulunmaktadır." (Prof. Lütfi Duran, Cumhuriyet, 23 Ocak 1985).

Ceza ve Ceza yargılama hukuku alanında, tüm demokratik düzenleme önerilerine karşın, Ceza yasasında bu doğrultuda düzenlemeler yapılmadığı gibi aksine, düşünce suçlarının cezaları yükseltilmiş, Yargılama Hukukunda Adalet kolluğu doğrultusunda bir düzenlemeye gidilmediği gibi, 1982 Anayasasıyla getirilen yeni hükümler ve Polis Görev ve Yetki Yasasında yapılan değişikliklerle idareye bağlı emniyet görevlilerinin yetkileri artırılmış ve genişletilmiştir.

ÖRNEKLER

1961 Anayasasının kabulünden bu yana, kısa ama önemli bir zaman kesitinden alınacak birkaç örnek, değerlendirmemizin doğruluğunu gösterecektir:

A) 1961 Anayasasının kabulünden 12 yıl gibi kısa bir zaman sonra "Bu anayasa ile devlet idare edilmez" denilerek, 12 Mart dönemine gelinmiş ve bu dönemde 1961 Anayasası ile halka verilen hak ve özgürlüklerin geri alınması için çalışmalar yapılmış ve bu anayasanın hak ve özgürlüklerle ilgili en önemli maddeleri değiştirilmiştir.

B) Bu değişikliklerle Yargı organlarının birçok görev ve yetkileri Yürütme organına verilmiş, giderek hak ve özgürlüklerin güvencesi ortadan kaldırılmıştır.

C) Bu değişikliklerle kamu görevlilerinin sendika kurma hakları ellerinden alınmış ve memur sendikaları yok edilmiştir.

D) Bu değişiklikler sonunda, T.B.M.M. tarafından yapılan Anayasa değişikliklerinin, Anayasa mahkemesince esas yönünden incelenemeyecekleri hükmü getirilerek Anayasa mahkemesinin temel görevi ortadan kaldırılmıştır.

E) Yürütme organına bağımlı hâkimlerden kurulu Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasası kabul edilerek sıkıyönetim sürekli hale getirilmiştir.

F) 1969 sayılı yasa ile Ceza Yargılamaları Usulü Yasasında yapılan bir değişiklikle, Ceza yasasının temel ilkelerinden biri olan "Suçsuzluk karinesi" yani kişinin kesin bir mahkeme kararıyla mahkûm oluncaya kadar suçsuz sayılması kuralı kimi suçlarda kaldırılmıştır.

G) Danıştay yasasının 82. maddesinde yapılan bir değişiklikle, Danıştay davalarında İdare tarafından "gizli" kaydıyla gönderilen dosya ve belgelerin avukat ve davacı tarafından incelenemeyeceği kuralı getirilerek savunma hakkı çiğnenmiştir.

H) 12 Eylül döneminde 1961 Anayasası tamamen ortadan kaldırılarak, demokratik bir rejimin, hak ve özgürlükler rejiminin gerçekleşmesine olanak vermeyen bir Anayasa getirilmiştir.

İ) Bağımsız sendika anlayışı kaldırılmış, sendikalar etkisiz duruma getirilmiş, işçi hakları savunulamaz hale getirilmiştir.

J) Polis görev ve yetki yasasında yapılan değişikliklerle kişinin ve özgürlükleri yaralanmış ve kullanılamaz hale getirilmiştir.

K) Dernekler, üyelerinin özlük hakları içine hapsedilmiş ve yurt sorunları üzerinde düşünce açıklama hakkından yoksun bırakılmışlardır.

L) Düşünce suçlarına ilişkin yasa maddelerinin kaldırılması şöyle dursun, bu maddelerin cezaları arttırılmıştır.

M) YÖK yasası ile üniversitelerin özerkliği ortadan kaldırılmış ve bilimsel araştırma olanakları sınırlanmıştır.

N) İnsanlar düşüncelerinden ötürü yargılanmış ve cezalandırılmışlardır.

O) İşkence sistematik bir hale getirilmiş ve sorgulamanın kuralı kabul edilmiştir. Gözler bağlanarak sorguya çekme soruşturmanın yöntemi olmuştur.

Ö) Emniyet ve cezaevlerinde çok sayıda kişi işkence sonucu ölmüş ya da sakat kalmıştır.

P) 12 Eylül döneminde, mahkemeye ve Askeri savcıya verdiği ifadelerde “Tutuklu sanıkların dövülmeleri için ben emir verdim” diyen böylece suçunu ikrar eden cezaevi müdürleri görülmüş ama tüm taleplere rağmen bunlar hakkında kamu davası açılmamıştır.

R) Savunma yapan avukatlar duruşma salonlarından çıkarılarak; kimi kez tutuklanarak, cezaevlerinde tutuklu - avukat görüşmeleri bazen telefonla bazen açıktan dinlenerek, mahkemelerde ülkemizde savaş olmadığı halde, “Savaş hali hükümleri” uygulanarak yanlı davranmaktan ötürü hâkimin reddi hakkı ortadan kaldırılarak savunma hakkı ihlal edilmiştir.

S) Devlet başkanı, soruşturma ve davalar devam ederken, bir yandan mahkemeleri etki altında bırakacak şekilde konuşmalar yapmış, böylece anayasanın açık hükümlerine aykırı bir davranış içine girmiş, öte yandan da 1985 adalet yılı açılış toplantısında:

“Yargıda görev alanların ve alacak olanların, şartlar ne olursa olsun, etki altında kalmadan çalış-sürdüremeleri başta gelen görevleri olmalıdır.” sözlerini söylemiştir.

Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Ama bütün bu yasama ve uygulama biçimleri **hukuk**’un nasıl kullanıldığını ve hangi sınıfların amaçlarına hizmet eder duruma getirildiğini göstermeye yeter sanırım.

Hukukun, yasal düzenlemelerin ve uygulamaların bu niteliğinin bilincinde olarak davaya konu yapılan dilekçenin, “Bir dilekçe mi yoksa bildiri mi?” tartışmasına girmekte yarar görmüyorum. Bu, eski bir deyimle “Malum’u ilâm” olacaktır.

Değerlendirme sayın mahkemenindir. Saygılarımla.

Sanık Halit ÇELENK